

Među njima je ponajvažniji onaj o valorizaciji i kategorizaciji arhivskoga gradiva u arhivskim ustanovama.

Predajući iznova tekst o arhivskim pitanjima studentima arhivistike, arhivistima i ostalim djelatnicima u oblasti kulture i znanosti, izdavač ove knjige izriče nadu da će kroz promišljanje jednoga čovjeka, koji je najveći dio svoga radnoga vijeka posvetio arhivskoj službi, mladi naraštaj moći bolje upoznati i cijeniti arhivske ustanove i arhivske djelatnike koji čuvaju "pamćenje" jednoga naroda, kako bi se ono sačuvalo i u budućim pokoljenjima hrvatskoga naroda.

Josip Barbarić

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU 1776–1996.

Ur. Željko Pavić, nakladnik Pravni fakultet u Zagrebu:

I/1, Prilozi za povijest Fakulteta. Zagreb 1996, 619 str.

II/1, Prilozi za povijest katedri i biblioteke Fakulteta. Zagreb 1996, 751 str.

III/1, Nastavnici Fakulteta 1776–1874. Zagreb 1996, 734 str.

III/2, Nastavnici Fakulteta 1874–1926. Zagreb 1997, 790 str.

IV/1, Građa za bibliografiju nastavnika Fakulteta 1776–1926. Zagreb 1997, 815 str.

Dvjesto dvadeset godina kontinuirane visokoškolske nastave podatak je sam po sebi vrijedan pažnje. Ipak, kada jedna ustanova ne zaboravi i ne odšuti svojih 220 godina, već ih, naprotiv, obilježi za naše prilike čak pomalo upadljivom množinom načina – izrijeком pritom očekujući odzive javnosti – ona doista zaslužuje posvemašnju pozornost i izvan nje same i izvan njezine struke. To više što su moguće zamke prigodničarstva u ovom slučaju definitivno izbjegnute: s odmakom od jedne godine riječi tadašnjega dekana Jakše Barbića na proslavi u Hrvatskome narodnom kazalištu i dalje znače isto. Najbolji dokaz tomu dvije su nove knjige, izašle iz tiska 1997. Nastavljajući tako serijalni niz započet svečarske 1996, a popularno nazvan *Spomenicom*, ovaj zbir od pet svezaka koji pretpostavljaju i nastavke zacijelo je najvažnije postignuće višestruko obilježene obljetnice. Naime, nakon slavljâ, izložabâ i sličnih događanja, trajno ostaju – knjige. Respekt pred brojem stranica i očevidno velikom uloženom trudu ne dopušta pretencioznost prave kritičke ocjene ukupnoga materijala; nalaže tek informaciju o sadržaju, uz poneki naglasak ili primjedbu.

Prvi svezak prve knjige (*Prilozi za povijest Fakulteta*) otvara se krsnim listom Pravnog fakulteta – pretiskom isprave kojom je Marija Terezija 5. kolovoza 1776. utemeljila Kraljevsku akademiju znanosti u Zagrebu (*Benignum mandatum Regium de Systemate studiorum*), u okviru koje je 4. studenoga iste godine započela nastava na Pravnom fakultetu. Paralelno uz preslik donosi se transkripcija i prijevod na

hrvatski jezik Nevena Jovanovića. Trinaest članaka o povijesnom razvitku pravne znanosti i pravne izobrazbe u nas te posebice o povijesti Pravnog fakulteta od njegovih početaka do potkraj sedamdesetih godina ovoga stoljeća okosnica su ovoga sveska. Osim novoga rada Dalibora Čepula (*Razvoj pravne izobrazbe i pravne znanosti u Hrvatskoj do 1776. godine i Pravni fakultet u Zagrebu od osnivanja 1776. do 1918. godine*), svi su ostali tekstovi pretisci ranije objavljenih članaka izašlih iz pera starijih hrvatskih povjesničara i pravnika (V. Bayer, V. Klaić, M. Kostrenčić, M. Maurović, E. Pusić, H. Sirotković, J. Šidak, S. Štampar, N. Tintić, I. Vrančić). Pomalo neuobičajen problem – odbijanje obitelji Milana Bosanca da odobri reprint njegovih dvaju članaka u ovoj knjizi – urednik jednostavno registrira, na taj način istovremeno informirajući čitatelja o zamišljenoj koncepciji knjige i upućujući na mjesto prvobitnog izdanja. Kao prilozi svesku objavljeni su popisi profesora Pravnog fakulteta – rektora i prorektora Sveučilišta u Zagrebu (1776–1991), dekana i prodekana Pravnog fakulteta (1776–1997) te popis diplomiranih studenata (1927–1995). Slijedi popis magistara i naslova magistarskih radova po tematskim cjelinama (krivičnopravne/kaznenopravne znanosti, privredno/trgovačko pravo, međunarodno pravo, upravno-pravne znanosti i dr.) i godinama unutar njih (1961–1995) te, kronološkim i abecednim redom, popis doktoranata Pravnog fakulteta koji su doktorirali temeljem rigorozu (1877–1952) i temeljem disertacije (1950–1995), uz korisne naslove disertacija.

Prvi svezak druge knjige (*Prilozi za povijest katedri i biblioteke Fakulteta*) sastoji se od dvije cjeline. Prva (*Katedre Fakulteta*) obrađuje povijest utemeljenja pojedinih katedri Pravnog fakulteta i njihov daljnji razvitak odnosno razvitak različitih grana naše pravne znanosti po uzoru na zemlje s razvijenijim pravnim sustavima. Među 17 članaka, koji su svojevrsna sinteza povijesti fakultetskih katedri, s naglaskom na proučavanju katedre hrvatske pravne povijesti, neki su pretisci ranijih radova (D. Čepulo, Z. Herkov, M. Kostrenčić, H. Sirotković), neki izmijenjeni i dopunjeni ranije objavljeni članci (Magdalena Apostolova Maršavelski, B. Bakotić, D. Čepulo, J. Metelko, Z. Stipković), a neki sasvim novi, pripremljeni za ovo izdanje (Mira Alinčić, H. Arbutina, J. Barbić, D. Čepulo, Neda Engelsfeld, Jasna Garašić, Nella Lonza). Cjelina o najstarijoj i najvećoj središnjoj pravnoj biblioteci u Hrvatskoj (*Biblioteka Fakulteta*) sastoji se od 12 članaka koji problematiziraju povijest Sveučilišne knjižnice u Zagrebu, u koju su se knjižnice Kraljevske pravoslavne akademije uklopile 1874. (F. Fancev, M. Rojnić, Eva Verona), pravnih knjižnica i knjižnih zbirki u Zagrebu općenito (B. Tomečak) te knjižnice/biblioteke Pravoslavnog i državoslavnog, kasnije Pravnog fakulteta (Z. Gašparović, V. Ibler, B. Tomečak). Svi članci, izuzev tri B. Tomečaka, pretisci su ranijih radova. Prilozi ovoj cjelini posebice su zanimljivi. Objavljen je pretisak *Naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 17. kolovoza 1906. br. II 78/1. o ustrojstvu Pravoslavnoga i državoslavnoga seminara u kr. sveučilištu Franje Josipa I. u*

Zagrebu. Slijedi popis prvih udžbenika kojima su autori bili profesori Fakulteta te izbor starih knjiga iz trezora Biblioteke Pravnog fakulteta. Uz popise svih knjiga, u prilogima su objavljeni i pretisci naslovnih stranica izvornika.

Dva sveska treće knjige (*Nastavnici Fakulteta*) tematski su jedna cjelina. U njima su prikupljeni tekstovi o nastavnicima Pravnog fakulteta, razvrstani prema razdobljima djelovanja ustanove. Tako su se u prvome svesku našli nastavnici Juridičkog fakulteta Kraljevske akademije znanosti (1776–1850) i Kraljevske pravoslavne akademije (1850–1874), a u drugom nastavnici Pravoslavnog i državoslavnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1874–1926). Traže li se podaci o nekom nastavniku koji je djelovao, primjerice, kroz dva od spomenutih razdoblja, valja gledati u ono u kojemu je započeo s radom na Fakultetu. Unutar svakog razdoblja nastavnici su poredani abecedno: za svakoga se, iza imena i prezimena – većinom s godinom rođenja i smrti, portretom/fotografijom i potpisom – donosi popis različitih priloga objavljenih o njemu te pretisci tih tekstova. Struktura tekstova je neujednačena, ovisno o stupnju istraženosti biografije pojedinih nastavnika, no, većinom su zastupljeni nekrolozi, znanstveni članci iz različitih časopisa ili zbornika, dijelovi knjiga i, posebice, izdanje leksikografskoga tipa. Ako za nekoga od nastavnika nije utvrđeno postojanje literature, napomenom su naznačeni osnovni poznati podaci o funkciji koju je obnašao ili predmetu koji je predavao. Oba sveska imaju i priloge, u kojima su, zbog lakšeg snalaženja, popisani nastavnici prema predmetima koje su predavali i prema izboru u zvanja, a drugi i popis onih nastavnika koji su bili akademici, s navodom o akademskom statusu i datumom izbora.

Zaokruženoj slici biografija nastavnika pridonosi prvi svezak četvrtke knjige (*Grada za bibliografiju nastavnika Fakulteta*), u kojem su popisani njihovi radovi. Periodizacija prati sveske treće knjige, a unutar razdoblja nastavnici su obrađeni abecedno. Uz ponavljanje naslovnih podataka, donose se popisi knjiga, monografija i posebno tiskanih priloga, članaka, rukopisa, studentskih ispitnih teza, prijevoda, priloga u enciklopedijama te uređivačke djelatnosti. Unutar svake od cjelina zasebno su (kronološki, pa abecedno) poredana djela sa odnosno bez poznate godine izdanja. Bibliografija četvorice nastavnika pretisak je ili nadopunjena već postojeća bibliografija radova, dok su sve ostale posebno pripremljene za ovo izdanje. Kao izvori za knjige korišteni su podaci iz kataloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te *Grada za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835–1940* (20 knjiga objavljenih u izdanju Nacionalne i sveučilišne biblioteke, Zagreb 1982–1994), u izdanju iste knjižnice; za djela na latinskom jeziku objavljena do 1848. knjiga Šime Jurića, *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis. Pars 1. Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita. Bibliographiae fundamenta. Tomus 1. Index alphabeticus*, (JAZU, Zagreb 1968); za rukopise tri sveska Jurićeva *Kataloga rukopisa Nacionalne i sveučilišne biblioteke u*

Zagrebu (Zagreb, 1991–94); za članke najvećim dijelom katalog bibliografije Leksikografskoga zavoda "Miroslav Krleža" u Zagrebu te katalog Biblioteke Pravnog fakulteta. Doista zamašan posao prikupljanja i klasificiranja podataka obavio je djelatnik Biblioteke Pravnog fakulteta Marino Jureković. Na kraju sveska, u prilogu su reproducirani potpisi nastavnika.

Velik posao. Više od 3700 stranica u pet svezaka. Toliko ekskluzivan u našem izdavaštvu da mu već sama ta činjenica priskrbljuje posebno mjesto. Ipak, valja upozoriti i na neke propuste koji će ponešto otežati korištenje knjigama. Prije svega se to odnosi na, u tolikom materijalu upravno neminovne, omaške više tehničke prirode. Primjerice, nenavođenje vlasnika ili čuvara isprave *Benignum mandatum* (I/1, str. 10–49), Hrvatskoga državnog arhiva, čudi to više što se u svih pet svezaka uočljivo pazi na takve stvari; krivi redosljed u popisu tekstova o B. Dimitrijeviću – zamjena mjesta *Hrvatskoga leksikona* i *Hrvatskoga biografskog leksikona* (III/2, str. 92–93) ili dvostruko objavljivanje članka Sanje Andrijašević kod F. Milobara i J. Rorauera, iako su se drugi takvi radovi inače "rezali" (III/2, str. 409–418, 526–535). Nadalje, iako se radi o pretiscima, dakle o različitom tisku različitih članaka, u nekim je slučajevima (radi se o svescima treće knjige) vrlo nezgodno pronaći početak članka ako taj nije prvi po redu – u popisu priloga o nekom nastavniku koji slijede trebalo je naznačiti stranice u knjizi (od-do) koje se odnose na pojedini prilog. Javlja se i poseban problem prilikom reprinta nekih dijelova knjiga: čitatelj će, primjerice, naići u takvu tekstu na bilješku koja se poziva na neku prethodnu, a koje ovdje, naravno – nema. To je čest slučaj s obilato korištenom knjigom Z. Herkova, *Iz povijesti javnih financija, financijskog prava i razvitka financijske znanosti Hrvatske* (Zagreb 1985); u odlomku o A. Nagyju iz knjige J. Kempfa, *Požega* (Požega 1910) su i dvije bilješke kojih ovdje nema (III/1, str. 258). Naime, ako se željelo objediniti tekstove, svakako nije bio cilj da čitatelj mora zbog potpune informacije posegnuti za originalom. A to će morati učiniti (stalno raditi!) u još jednom slučaju – kada želi saznati tko je autor članka u nekoj od enciklopedija ili leksikona. U popisu priloga o nastavniku valjalo je razriješiti inicijale ili šifre i imenovati autore leksikografskih članaka, poput autora svih ostalih priloga. Da bi čitatelj saznao tko je, primjerice, V. K. ili E. L. iz knjige *Znameniti i zaslužni Hrvati*, F. F. iz *Hrvatske enciklopedije* ili E. Pal. iz *Hrvatskoga biografskog leksikona*, naprosto će morati uzeti u ruku te edicije. Kako su nerijetko nastavnici obrađeni isključivo u nekima (nekad jednom) od tih izdanja, ovo je svakako jedan od većih propusta, a postupak nije korektan niti prema autorima. Tu, naravno, spadaju i članci u *Enciklopediji Jugoslavije*, u *Tko je tko u NDH?* i svi drugi potpisani, a nerazriješeni. Uz priznanje za veliki trud uloženi u sastavljanje prvog sveska četvrte knjige izreći je i žaljenje što se autor nije barem unekoliko očitovao dodatnim objašnjenjima u uvodu. Ima, naime, nekih načela u strukturiranju građe i nekih navoda koji nisu baš najjasniji. Primjerice, vrlo česti

slučajevi kada se u odjeljku *Knjige, monografije i posebno tiskani radovi*, uz citirani rad nastavnika nađe primjedba "Rukopis autogr.", a istovremeno se u posebnom odjeljku *Rukopisi* citira tuđi autograf kao rukopis tog istog nastavnika (konkretan slučaj A. Egersdorfer, no i inače)?! Nadalje, upitno je mogu li školska skripta – rukopisi autografi studenata – biti dio građe za bibliografiju nastavnika. Uvodno slovo otklonilo bi, zacijelo, mnoge od ovih i sličnih nejasnoća. Čudan je primjer s građom za bibliografiju A. F. Albelyja: čitatelj bi mogao steći dojam da djelo *Rudimenta politicae universalis aerarii* do 1996. nije postojalo. Valja se odlučiti za dataciju Stjenka Vranjicača ili Elizabete Palanović, no rukopis je svakako napisan dvadesetih godina 19. stoljeća, što se u građi ne vidi. S druge strane, uočljivo je da se za jedan dio nastavnika u knjizi IV/1 pojavio niz novih, u prethodnim svescima nepostojećih, podataka o rođenju ili smrti, što valja pohvaliti to više zbog brzog tempa izdavanja. Opet, u proslovima se za spominjana tri biobibliografska sveska barata netočnim podacima. Doista se radi o ukupnomu broju od 95 nastavnika, no valja reći i to, da se za 22 od njih ne donosi nikakva literatura, za 10 nije utvrđeno da imaju ikakva djela, a za osmoricu nema ni jednog ni drugog. U knjigama I/1 i II/1 dobro bi došlo kazalo imena, a čitatelj bi možda želio znati i tko je zaslužan za brojne, iznimno dobrodošle, priloge odnosno popise u prilogima. Valjalo ga (ih) je imenovati.

Uza sve primjedbe, može se reći da je *Spomenica* postavila temelj studioznomu pristupu pravnoj povijesti te proučavanju uloge prava i pravnika u javnomu životu Hrvatske. Sistematizirajući staro i donoseći dosta novog, za neko je vrijeme dovela struku u žarište zanimanja kulturne javnosti. Ne ostajući samo na tome, Fakultet je dao primjer drugim znanstvenim i kulturnim ustanovama u Hrvatskoj kako treba raditi. Utoliko više, posebice veseli sudjelovanje mlađe generacije pravnih povjesničara u projektu: njihov angažman zalog je za budućnost ovako ambiciozno zamišljena posla. Sustavna briga na očuvanju baštine Fakulteta i njezinoj svekolikoj promociji tako će se zacijelo nastaviti i u narednom razdoblju. S nestrpljenjem očekujući objavljivanje već najavljene pete knjige s ispravama iz povijesti Fakulteta, uredniku i suradnicima na projektu ostaje samo čestitati. Bravo pravnicima!

Melina Lučić

Ante Sekulić, Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti. Sekcija DHK i Hrvatskoga PEN-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu. Prinosi za povijest književnosti u Hrvata, knj. 6, Zagreb 1997, I–IX + 1–504.

Knjiga je utemeljena na arhivskom gradivu i objavljenoj literaturi (knjigama, raspravama, člancima), a ta oba temelja svoje monografije o pavlinima dr. Sekulić povezuje u jedan sustav, jednu cjelinu, jednu zamisao. Upravo ta moć stvaranja